

Dolenjski list

GLASLO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — STEV. 29

NOVO MESTO, 17. JULIJA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA TEDENSKO

22. JULIJ - SPOMIN IN VZPODBUDA

Tisočletne težnje slovenskega naroda po samostojnem življenju in svobodni državi so dobile v desetletju, ki pravkar poteka, edinstveno zgodovinsko rešitev, hkrati pa so bile tako s svojo vsebino kot z usodno povezanostjo vseh jugoslovanskih narodov prehod v novo obdobje slovenske narodne osvoboditve in združitve. To, kar je bilo nekoč samo skrito, globoko hrepenenje najboljših in najjasnovidejših Slovencev, je v preteklih letih narodnoosvobodilne borbe postalo živa resnica. Delo, ki ga je pod vodstvom Komunistične partije in tovariša Tita, v najtesnejši povezavi z vsemi narodi Jugoslavije, opravilo osvobodilno gibanje na Slovenskem, nima primere v vsej naši dosednji zgodovini. 22. julij, praznik vse ljudske vstaje slovenskega naroda, zato ni le naš praznik in največji dogodek v našem narodnem življenju, temveč je —

skupno z državnimi prazniki vseh ostalih jugoslovanskih republik — tudi velik mejnik v zgodovini vsega človeštva.

Tega nam danes svetu ni treba več dokazovati. Nova Jugoslavija je postala simbol svobodoljubnega človeštva. Naš upor proti deset- in stokrat večjim silam okupatorjev med vojno, po vojni pa boj proti imperializmu zbirkratiziranih sovjetskih voditeljev — to nas je postavilo v vrsto najidnejših borcev za mir, enakopravnost in sodelovanje med narodi. S svojim doslednim bojem za neodvisnost in napredek postaja Jugoslavija vedno bolj vabljiv zgrad za vse narode sveta, ki želijo v resnici, kakor mi, mir in svobodo.

Slovenski državni praznik proslavljamo zato s ponosom in samozavestjo, da je za nami edinstveno obdobje nadse pomembnih desetih let. Bili so v naši pre-

teklosti dogodki, ki so pretresali politično zgodovino Slovencev. Spomnimo se protestantizma, kmečkih puntov, bojev zoper turške vdore, leta 1848 in pod. Nobeno izmed teh gibanj pa ni bilo tako vsenarodno, tako usodno in povezano z vsemi jugoslovanskimi narodi kakor naš osvobodilni boj. Revolucijo slovenskega tlačana pred 400 leti je tedanja tuja in domača gospoda zatrla v krvi. Revolucije slovenskega ljudstva, združenega pod vodstvom Komunistične partije v vsenarodni Osvobodilni fronti v letu 1941 pa ni držal ne okupator ne domača izdajalska gospoda, svojat. Ljudstvo, ki je s svojim zvestim in sposobnim vodstvom stopilo v krvavi osvobodilni boj, tokrat orožja ni dalo več iz rok. 22. julij je zato svetel spomin na dan prvih organiziranih večjih napadov na okupatorja v Sloveniji v letu 1941.

Slovenski državni praznik pa je hkrati vzpodbuda, da zremo s še večjim zaupanjem v našo bodočnost. Za nami so leta vojnih strahot, obnove, prehoda v načrtno gospodarstvo; sredi veličastne izgradnje samostojnega gospodarstva stojimo, ko v težkih, čeprav nekrvavih pogojih nadaljujemo bitko za res svobodno, tudi gospodarsko neodvisno domovino. Vedno globlja je naša demokracija, vedno večja je beseda ljudstva v upravljanju države in njegova gospodarstva. Boj proti birokratizmu postaja vedno uspešnejši. Nove ustvarjalne sile se budijo iz dneva v dan v naših ljudeh, ki niso pozabili, da smo si svobodo ustvarili sami in da nam je niso prinesli tuji bajoneti. Spomini na zmogljiva partizanska leta nas hrabrijo, da vztrajamo v boju proti številnim težavam, ki jih nujno prinaša s seboj vsaka revolucija. Prav zato pa, ker vztrajamo, imamo tudi uspehe. Neomajna je volja naših ljudi, da ostane usodna povezanost vseh naših narodov, ki je bila sklenjena v krvnem tovarštvu vojnih let, enotna in bratska.

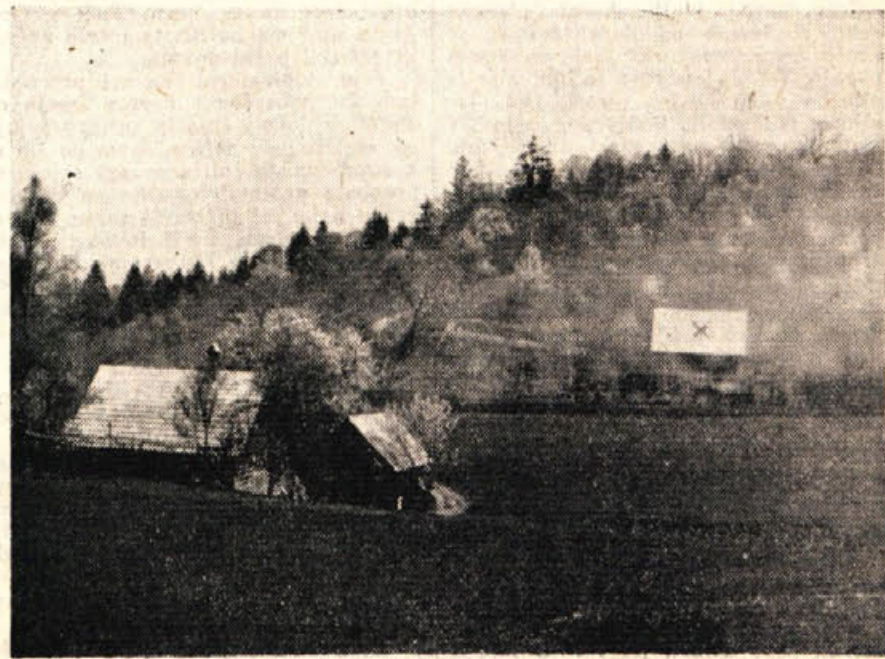
22. julij je spomin in vzpodbuda. Spomin na slavne dneve vstaje, vzpodbuda za nadaljevanje boja, ki smo ga začeli pred desetimi leti. Hkrati pa je opomin ostanke reakcije, ki dvigajo glave in skušajo na tak ali drugačen način pristavljati svoje razbite lončke k našemu zmogljivemu ognjišču. Povejmo jim samo to: kdor ni z ljudstvom, bo propadel. 22. julij je to v zgodovini potrdil.

Proslave ob Dnevu vstaje v kočevskem okraju

Med mnogimi slovenskimi okraji zavzema kočevski okraj pomembno mesto. Stevilne vasi in zgodovinska mesta prvih partizanskih taborišč na Kočevskem so za vedno zapisana v knjigi narodnoosvobodilne borbe. Zveza borcev kočevskega okraja je zato sklenila, da bo počastila 22. julij s partizanskimi pohodi v kraje najznamenitejših borb in dogodkov.

V Starem in Novem kotu so bili partizani že leta 1941. V letu 1942 so Italijani napadli te vasi in jih požgali. Vasčani iz Trave bodo zato priredili partizanski pohod v te kraje, s proslavo pa bodo združili tudi kulturni spored in ljudsko rajanje.

V bližini Podpreske so imeli v Mikličevi vilji 1941. leta zavetišče prvi partizani, ki jih je ljudstvo z vsemi močmi podpiralo. Leta 1942 so padli

Partizanska bolnišnica v Apneniku nad Pleterjem — leta 1942

Spominske plošče, shodi in prireditve v novomeškem okraju

V Belj cerkvi bodo v nedeljo 22. julija odkrili spominsko ploščo na osnovni šoli, kjer so bili med vojno zapori in mučilnica. Popoldne bo kulturna prireditev. Kakor v mnogih dolenskih vaseh, bodo tudi v vaseh okoli Bele cerkve visoki mlajji oznanjevali ljudem, da slavnostno proslavljamo državni praznik.

Na Drganjih selih bodo v nedeljo odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja. Čeprav majhna vas, so Drganja sela tudi topot izkazala svojo zavednost in ljubezen do žrtev, ki so darovale življenja za svobodo.

Spominsko ploščo bodo na Dan vstaje odkrili tudi Tonetu Kambiču — Dušanu, komandantu Zapadno-dolenjskega odreda. Postavljena bo med Banom in Vodenicami, kjer je komandant Dušan padel. — V skalo nad Beceletovo jamo pri Starem gradu bodo v ne-

deljo vzdajali spominsko ploščo z imeni žrtev. V Bršljino bo na zadržnem domu odkrita spominska plošča padlim borcem in žrtvam iz Bršljina, v Novem mestu pa bodo slavnostno odkrili spominsko ploščo na stari Mramorjevi hiši (nasproti okrajne lekarne na Ljubljanski cesti); v savi je bil leta 1941 prvi sestanek aktivistov Osvobodilne fronte.

V Kartaljevem bo prekop padlih borcev, ki bodo pokopani v skupen grob na pokopališču.

Posebno svečano bodo proslavili praznik vstaje v Zužemberku. Na predvečer bodo pod lipo na trgu zakurili taborni ogenj z zborovanjem Zveze borcev in s kulturnim sporedom. O borbah med NOV bo govoril tovariš France Lavrič, potem pa bo na trgu ljudsko rajanje. Ze popoldne bodo priredili prostovoljna dela na popravilnjaku poti in urejevanju prostora, kjer bo stal velik spomenik padlim borcem in žrtvam fašizma. 22. julija bodo odšli na izlet na Rog. Grobove padlih bodo okrasili, poživilili pa so tudi strelsko družino.

V Brusnicah bo vsaka vas kurila svoj kres, člani Zveze borcev pa bodo ob ognjih pripovedovali potek borb. — Iz vseh večjih krajev prihajajo poročila o prireditvah, ki jih bodo imele organizacije na predvečer in na sam praznik vstaje. Na proslavah in akademijah bodo govorili domači aktivisti o pomenu 22. julija in o prispevkih ter žrtvah kraja v letih vojne.

Beceletova jama pri Starem gradu, kjer je 1942. leta padel Vinko Paderišič. V nedeljo bo vzdajana v skalo spominska plošča

Okrajni odbor Zveze borcev bo organiziral partizanske shode na Trški gori, pri Sv. Roku, na Lazah in pri Beceletovi jami v Zagradu. Stab aktivistov bivšega novomeškega okrožja pa je povabil vse aktiviste iz let 1941—1942 na zbor, ki bo 22. julija dopoldne.

V Novem mestu bo glavna proslava v soboto 21. julija zvečer v kopalšču na Loki. Po javnem zborovanju bo prirejen kres na vodi, kolektivni »Pionirjac« pa pripravljata Beneško noč. V primeru slabega vremena bo proslava v dvorani Doma ljudske prosvete. V nedeljo 22. julija se bo prebivalstvo udeležilo odkrivanja spominskih plošč in partizanskih shodov pri Sv. Roku in na Trški gori.

ZBOR AKTIVISTOV IZ 1941-1942

Stab aktivistov bivšega novomeškega okrožja vabi vse aktiviste iz leta 1941 in 1942 na zbor aktivistov ob 10. obletnici ljudske vstaje.

Zbirališče 22. julija 1951 ob 9. uri dopoldne pred stavbo Okrajnega ljudskega odbora v Novem mestu, nato odhod proti Trški gori. Stab aktivistov

Zalokarjev žebeljak na Vrhu pri St. Jerneju — sedež štaba Zapadno-dolenjskega odreda v avgustu 1942 (2 km od St. Jerneja, belogardiistična postojanka)

Partizanska Bela krajina po desetih letih

Priprave za praznovanje Dneva vstaje so razgibale sleherno belokranjsko vas. 22. julij bo pravi ljudski praznik partizanske deželice, žibelke naše svobode. Vse vasi bodo okrašene, dolga vrsta kulturnih in zabavnih prireditev pa bo govorila o življenjski sili in radosti delavnih Belokranjcev. Kulturno-umetniška društva in dramske skupine bodo na predvečer 22. julija in na sam praznik gostovale v najbolj oddaljenih vaseh in krajih. 21. julija zvečer bodo slavnostne akademije v Vinici, Črnomlju, Metliki in Semiču. Po vseh hrihobih bodo goreli kresovi, posebno vidni pa bodo kresovi na Mirni gori, Brezovi rebri, Debelem vrhu in v Dolah nad Dragami pri Suhorju, kjer so bila prva partizanska taborišča.

V Črnomlju bo na predvečer praznika slavnostna akademija z govorom o pomenu 10. obletnice vstaje in o vlogi Jugoslavije v svetu. Sledile bodo recitacije in borbene pesmi, vse pa se bo razvijalo na prostem pri tovarni učil. Predvajali bodo dramo Mire Puvoce Operacija, sodelovala pa bo tudi mestna godba na pihala, moški pevski zbor in gimnazija. — V Metliki bosta na akademiji sodelovala godba in pevski

zbor. V nedeljo bodo partizanski izleti in pohodi zajeli celo Belo krajino. Metlika, Suhor, Radovica, Strekljavec, Božakovo in Drašiči bodo imeli pohod na Suhor. Iz Črnomlja, Loke, Doblič, Petrove vasi in Semiča bodo člani množičnih organizacij odšli na Planino. Prebivalci Gradaca, Gribelj, Podzemlja, Adlešičev in Tribuč bodo obiskali partizansko taborišče v gozdu pri Pavličih. Iz Starega trga in Predgrada pripravljajo obisk vasi Vimolj, kjer je bilo v bližini vasi prvo partizansko taborišče v dolini. Na vseh zbirnih mestih bodo zborovanja z govori o pomenu državnega praznika, kulturni sporedi in zabave.

Na proslavah bodo v mnogih vaseh govorili stari partizani in aktivisti, ki bodo z raznih krajev prihiteli za državni praznik domov med znanec in prijatelje. Bela krajina, ki je dala tisoče borcev, podoficerjev, oficirjev, političnih delavcev in odgovornih funkcionarjev naše javne uprave, bo pozdravila 22. julij, dan vseljudske vstaje slovenskega ljudstva, strnjena in enotna. Partizanska Bela krajina je po desetih letih še čvrstejša kakor je bila nekoč.

Pohodi, tabori in slavja v okraju Trebnje

Državni praznik in Dan vstaje — 22. julij — pričakuje ljudstvo trebanjskega okraja s posebno navdušenostjo. Mlaji po vaseh, okrašene stavbe in zgodovinsko pomembni spomeniki, akademije, druge prireditve, slavnostne seje organizacij Zveze borcev in podobno, vse to daje zunanji izraz čustvom, ki segajo v čas, ko so prvi aktivisti po Mirenki dolini in drugod začeli pripovedovati ljudem, da je propadla stara Jugoslavija in da bo odselej govorilo in odločalo ljudstvo — delavci, kmetje in pošteni izobraženci. Deset let je minilo od tistega usodnega poletja, ko so izkopalje žuljave roke nekaj mesecev skrite puške in strojnice in jih naperile proti okupatorjem in domačim zajedalcem in izdajalcem. Deset let je minilo od dneva vstaje...

Na predvečer spominskega dneva se bodo zbrale množice v Trebnjem, Dobriču, Mirni, St. Rupertu, Mokronogu, Krmelju, Tržišču in St. Janžu. Ponekod bodo po akademijah zavili v sprevodih na grobove padlih in položili vence.

22. julija bodo slavnostni sestanki s člani Zveze borcev in ostalih organizacij. Na teh bodo govorili domači aktivisti o pomenu praznika vseljudskega upora, o uspehih v graditvi socializma od osvoboditve do danes in o prispevkih, ki so jih posamezni kraji dali v letih narodnoosvobodilne vojne za svobodo. Taki sestanki bodo v Velikem Cirkniku, Telčah, Mirni vasi, Češnjicah, Trebelnem, Bistrici, St. Lovrencu pri St. Rupertu, v Dolnji Nemški vasi, Sela - Šumberku, Vel. Gabru, in v Velikem Loki.

Partizanski taborji z javnimi zborovanji bodo v Trebelnem, na Primsko-

vem in v Sv. Križu. Okrajni ljudski odbor bo imel v nedeljo 22. julija ob 7. uri zjutraj slavnostno sejo v Trebnjem.

V počastitev slovenskega državnega praznika je bil v Trebnjem že 14. julija odprt okrajni gospodarsko-kulturni teden. Razen razstave lokalnega gospodarstva, kmetijstva, gozdarstva, zdravstva in lovstva bo nudil teden kulturno-prosvetne prireditve najboljših kulturnih društev okraja, ki bodo nastopali v posameznih večjih krajih in v Trebnjem.

22. julija bodo v okraju tudi krožne vožnje motociklistov. Krajevna Zveza borcev Mokronog bo v nedeljo

odkrila spomenik pod Pričo na kraju, kjer je padel prvi strel na okupatorje. Spomenik je zgrajen v obliki Triglava. Pri slavnostni akademiji na predvečer praznika bodo v Mokronogu sodelovale vse organizacije.

Med tednom bo ljudstvo v krajih, ekoci katere bo šla Dolenjska partizanska štafeta, spremljalo partizane in jih pogostilo kakor tolikokrat v letih vojne. Od Dobriča do Trebnjega bo spremljalo štafeto 25 konjenikov, od Trebnjega do Sv. Križa se ji bo priključilo 20 konjenikov, do Cateža 10 in do Primskovega 10 konjenikov. Od Primskovega do Kopačice na mej trebanjskega in grosupeljskega okraja bo štafeto spremljalo 40 konjenikov.

Kulijanova žaga v St. Jerneju — skladišče partizanskega orožja v letu 1941

Ali res ne potrebujemo krompirja?

Koloradski hrošč se širi po Dolenjski, množični pregledi pa so izredno slabi

Lani, pa tudi še letos smo se nadejali, da bo v novomeškem okraju zatrt koloradski hrošč. Prve dni junija so bile odkrite okužbe v večjem obsegu v KLO Smerje, ki so pokazale izredno brezvestnost nekaterih kmetovalcev. Zaradi takih, skoraj bi lahko rekli zločinških malomarničev se je hrošč nenadoma razpasel po vsem okraju. V zadnjem času so bile odkrite okužbe v Orehovici, Straži, Dol. Toplicah, Globodolu, Podturnu, pa tudi v Smihelu pri Novem mestu, Škocjani, Žužemberku in St. Jerneju. Trenutno je okuženih 10 KLO z 87 parcelami. Doslej odkrite okužbe so številnejše kakor so bile v letu 1948.

V Smihelu sta odkrila okužbo dva šolarja, pravtako v Rumanji vasi, v St. Jerneju, Žužemberku, Globodolu in drugje so hrošča odkrili kmetje sami. Vse to potrjuje resnica, da dosedajni pregledi krompirišč niso bili temeljiti. Udeležba je v skoraj vseh krajih tako slaba, da je prav čudno, če hrošča sploh lahko odkrijejo. Na pregledih krompirjevih polj pride navadno od družine po en član. V posameznih krajih pravijo odborniki, da naj krompirišča pregleduje le šolska mladina. V resnici pa bi morala na njivo vsaka družina, ki ima krompir, z vsemi svojimi člani. Vaški vodje morajo pritegniti k pregledom vso šolsko mladino, saj so prav šolarji odkrili že precej okužb.

Kmetje na Dolenjskem se še vedno ne zavedajo nevarnosti, ki preti krompirjevim nasadom. Zadnjič smo pisali o skrivanju hrošča v Vrhopolju. Pred kratkim je bilo ugotovljeno, da je utajil hrošča tudi Muhar Jože iz Savinjske 23 pri Škocjani, ki je dopolne našel na njivi ličinke, popoldne pa se množičnega pregleda ni udeležil, niti nihče od njegove družine. Kako neumno gledajo posestniki na zatiranje hrošča, je pokazala n. pr. Kirs Marija iz Savinjske, ki se je v priročju ljudi pritoževala čez Fabjančičovo družino, ki je takoj prijavila okužbo. Sama pa ima tudi hrošča na njivi in krivi druge zaradi obveznih pregledov. Tudi Ivan Pugej iz Rumanje vasi se je zdržal nad lastnim nečakom, ki je dopolne z drugimi mladinci našel na njivah nešteto ličink koloradskega hrošča. — Vsi taki in drugi malomarničji bodo za svoje škodljivo zaviranje pri zatiranju hrošča seveda primerno kaznovani.

V Žužemberku so odkrili prvega hrošča na njivi kmeta Grbea iz Praproč. Sličajno najdbo je takoj prijavil. Krompir je dobil v vasi Križi, dobro

uro hoda od Praproč in vse kaže, da so bile ličinke prinesene prav iz Križev. — Dobre pregledje opravljajo v vaseh Reber, Praproče, Vrh in Vrhovo. Skrajno brezbriznost do pregledov pa so pokazali vaščani Zalisca, čeprav jim hrošč leze že po nosu. Tudi v Gor. Križu niso nič boljši; tam celo nočejo krompirišč pregledovati.

Zelo malomarni so pri pregledih tudi Žužemberčani, čeprav imajo ob nedeljah dovolj časa in se izgovarjajo na vse mogoče načine, samo da jih ni k pregledu. 8. julija so pri splošnem pregledu ugotovili okužbe na desnem bregu Krke pri Jožetu Slogarju, v Gradencu so otroci našli ličinke hrošča na njivi Amalije Hribar; na Rebrju so okužene njive pri Jožetu Prparju in Matiji Hrovatu. Tudi iz Gornje Krške doline iz okolice Zagradca poročajo o

Resna beseda gozdnim posestnikom

Po Dolenjskem, pa tudi po drugih krajih naše ožje domovine se na varstvo gozdov pred škodljivim mrčesom še vedno premalo misli, še manj pa stori, posebno v gozdovih privatnikov. Kmetje — gozdni posestniki še niso dovolj seznanjeni z gozdnimi škodljivci, zlasti ne s emrekovim lubadarjem.

Dogaja se, da logar opozori gozdnega posestnika na okuženo, od lubadarja napadeno drevo. Na opozorilo naj bi kmet bolno drevo posekal, obelil, veje in lubje z zalego lubadarja vred pa naj bi v gozdu zažgal, kakor to predpisuje zakon o varstvu gozdov pred škodljivim mrčesom. Drugič opozori kmet gozdni miličnik na dolžnost, ki jo je dolžan sebi in skupnosti. Če okužena drevesa še vedno niso odstranjena, napravi prijavo, s tem pa je že tu kazenski posestnik, ki se konča s kaznijsko komisije za prekrške. Ko je kmet kaznovan, običajno spozna, da je le treba z okuženim drevesom iz gozda. Primeri pa se še tudi, da kmet jezno ugovarja, češ, zgodila se mi je krivica, saj menda nisem kriv, da je lubadar napadel moj gozd in podobno. No — predno pa je vse to gotovo, je lubadar že opravil svoje delo. Gozdni posestnik ima dvojno škodo. Plačati mora kazni, na uničenem drevu pa ne bo imel več prištaka. Škoda pa gre seveda naprej — k oseedom. Razumno lubadar, ki ga kmet ni pravočasno uničil, napada nova zdrava drevesa v vedno večjem številu.

Težka borba gozdarskih organov v državnih gozdovih proti lubadarju se pri taki malomarnosti privatnih kmetov tudi

najdbah koloradskega hroča.

Položaj je več kot le resen in zahteva od vseh, da napovemo krompirjevu uničevalcu neizprosno boj. Od okrajnega vodstva pričakujemo več prožnosti in ukrepov. Čeprav je bila okužba v Žužemberku odkrita na primer že 23. junija, so dobili razkužila šele 6. julija! Hrošč ne bo čakal! V prihodnji številki »Dolenjskega lista« bomo spet objavili navodila za zatiranje hrošča, ki preti, da nam bo okužil in potem uničil vsa krompirišča. Ali si predstavljamo kmetijo ali družino v mestu brez krompirja? Prav gotovo ne — po naših dosedanjih malomarnosti in preblagih ukrepih proti tistim, ki zavirajo uničevanje hrošča, pa bi skoraj lahko sklepali, da nam je prav malo mar, kako bo s krompirjem prihodnja leta.

Otresimo se dolenjske počasnosti pri uničevanju koloradskega hrošča! Dvigimo kakovost množičnih pregledov krompirišč!

DOMA IN PO SVETU

225.000 kg zdravih zelšč in gob smo izvozili v zadnjih petih mesecih iz Slovenije v tuje države. Podjetje »Gosad« je s tem doseglo dobiček, s katerim je lahko kupilo okrog 100 srednje težkih traktorjev. Vse več pošiljke zelšč grejo čez veliko lužo. Slovenske gobe so si na ameriških trgih zopet priborile mesto, ki so ga imele že pred zadnjo svetovno vojno.

Poplave na Dunaju so doživeli pretekli teden prebivalci treh predmestnih okrajev Veliko neurje, ki je divjalo nad mestom, je povzročilo precej škode. Ker se je utrgal oblak, je potok Alebach trka narasel, da je voda skozi kanale vdrla na ulice in v kleti hiš. V nekaterih okrajih so ustavili ves promet.

Nov svetovni rekord v stradanju. Tuji časopisi poročajo, da je indijski fakir Burmah dosegel nov svetovni rekord v stradanju Polnih 60 dni in tri ure ni ničesar zavžil, bil pa je zaprt v stekleni omari z dvema pitomoma in tremi strupenimi kačami. Med stradanjem je shujšal za 20 kg, otrpnil pa so mu začelo tudi udi.

Inozemski mladinci na mladinski progli. Za prvo skupino norveških mladincev je te dni prišlo na gradnjo mladinske progli 15 ameriških študentov. V juliju pridejo na proglo še mladinci-brigadirji iz An-

glije, Švedske, Švice, Belgije in Francije. V Francijo pa bo na povabilo Zveze študentov Francije odpotovalo 30 naših študentov v mladinske delovne skupine.

V Hercegovini je že dozorelo zgodnje grozdje, ki ga bodo začeli v teh dneh obirati. Letošnji pridelek bo za četrtino večji od lanskega. Del zgodnjega grozda bodo izvozili v Srednjo Evropo.

Koliko nafte proizvedejo dnevno na svetu. Prvič v zgodovini je dnevna proizvodnja nafte preseгла deset milijonov sodov. Prvo mesto zavzemajo Zdruzene države Amerike, ki proizvajajo več kakor pet milijonov 200.000 sodov dnevno. Amerika je torej lahko obljubila vse pomoč Angliji, če se perzijski spor zaradi nafte ne bi v kratkem času ugodno rešil.

Prisilna izseljevanja na Madžarskem in v Romuniji. Po »brateških« navseh sovjetskih oblasti so v zadnjih tednih madžarske in romunske oblasti izselile številne družine Srbov iz obmejnih predelov. Prisilne izselitve so zelo podobne izseljevalnim načinom, ki so se jih posluževali nemški fašisti med zadnjo svetovno vojno. Zaman se pa trudijo ruski sateliti dokazati svetu, da predstavljajo »Jugoslavija zanje nevarnost« in da zato izseljuje naše ljude. Dogodki v deželah, kjer vlada sovjetska diktatura, so že vse preveč znani vsem kulturnemu svetu.

SMARJETA pred volitvami novega krajevnega ljudskega odbora

V januarju 1951 so bili v vseh vaseh KLO Smarjete zbori volivcev, na katerih so ljudje razpravljali o različnih političnih in gospodarskih vprašanjih. Predvsem pa so volivci razpravljali na vseh zborih, da bi izvolili novega krajevnega odbora. Da dosežemo kakor najboljši, bilo treba, ker niso dobili pravih predlogov za obvezne oddaje. Tako je bilo n. pr. z Jakobom Korčinom iz Radovelj, kateremu je pozneje OILO dodeli živilske nakazilce. Na drugi strani pa je nepravilna razdelitev obvez nekaterim kmetom spet dala možnost za razne spekulacije.

Letos so se napake spet ponovile. Plan obveznih oddaj je bil nepravilno sestavljen, saj so n. pr. že izgotovljene in na zborih volivcev sprejete plane naknadno v pisarni KLO spet popravljali. Včasih sta to delali dve osebi, včasih celo ena sama. Mali kmet Janez Kragelj iz Radovelj, ki ima pol hektara orogajne zemlje, je dobil predpisano obvezno oddajo, več kmetov, ki imajo večjo površino zemlje, pa ni prišlo pod obvezno oddajo. V pisarni KLO je bil nered. O administrativni »strojnini« zločencem smo že poročali. Kdo drugič je na odbor KLO, naj bi odgovarjal za njeno delo? Tam, kjer ni nadzorstva in gladi nered, pa kaj lahko pričakujemo od volivcev. Zaradi vsega takih in drugih nepravilnosti so volivci zahtevali razpis novih volitev. 17. junija je bil stari odbor razrešen in postavljen začasn 5-članski odbor, ki bo do 22. julija opravljalo delo KLO. Po razpisu Prezidijske ljudske skupščine LRS naj bi bile volitve novega odbora 22. julija.

Pred volitvami pa so se med ljudmi v Smarjeti pojavili razni glasovi. Čul si lahko n. pr. take opazke: »Kaj bi volili, saj je vsak od nas slabši od prejšnjega? Saj je vse eno ali grem voliti ali ne, saj bodo tako po svoji glavi delali! Trkrajt je nisem bila na volitvah, pa tudi zdaj ne bom šla, politika ni za ženske! Udeležba je ni bil odbran, pa je malo slabši. Za Hejo krajljo bi bilo najboljšo, da bi semenski krompir vedno zamenjavala z drugimi krajli, ker se je doma že precej izrodil. Pregledovanje krompirjevih nasadov je še dokaj redno. Po dosedanjih poročilih niso koloradskega hrošča našli še nikjer, kljub temu, da so z njim dobesedno obkoljeni, saj se je pojavil že na vseh sosednjih okrajih. Vendar na belokranjske kmetovalce to ne sme uspatiti. Nevarnost okužbe je še vedno velika. V. M.

Kakšna bo letina v Beli krajini

Pridelek žitaric v Beli krajini bo letos zelo različen. Pšenica kaže prav lepo posebno tano, kjer ni bilo preveč vlage in v višjih predelih, kjer se ni zadrževala megla. Lani so je na hektar pridelali 9,1 stota, letos pa predvidljavo po 12,5 stotov. Tudi rž ni slaba. Sicer ji je nekoliko škodovale polega, vendar bo pridelek le boljši od lanskega, ko je bil povprečen donos 8,4 stota, letos pa bo dosegel tudi 10,3. Oves je bil lani zelo slab, ker so skoraj vsega uničile mliči. Letos pa je pogosto deževje uničilo to golazen in kaže, da se bo pridelek ovsa dvignil od lanskega 3,5 na 3,9 stotov. V primeru z drugimi žitaricami je težje reči, kaj najslabši. Z žetvijo je nemogoče niso bili zadovoljni, ker je bila precej ničla. Klasje je bilo kratko, zrnye pa zelo drobnno. Zadovoljliva pa je žetev pšenice — Italijan-

sko golice, s katero so pričeli 26. junija. Pridelek krompirja letos ni vedel prav lepo kaže. Lanskoletna suša ga je silno prizadela letos pa je prišel dež skoraj vedno ob pravem času. Posebno lep bo pridelek krompirja, ki je bil usvojen iz Gorenjske. Mesar odkupljen krompir, ki ni bil odbran, pa je malo slabši. Za Hejo krajljo bi bilo najboljšo, da bi semenski krompir vedno zamenjavala z drugimi krajli, ker se je doma že precej izrodil. Pregledovanje krompirjevih nasadov je še dokaj redno. Po dosedanjih poročilih niso koloradskega hrošča našli še nikjer, kljub temu, da so z njim dobesedno obkoljeni, saj se je pojavil že na vseh sosednjih okrajih. Vendar na belokranjske kmetovalce to ne sme uspatiti. Nevarnost okužbe je še vedno velika. V. M.

KRAJEVNI PLENUM JE ZASEDAL

Na plenumu KLO Žužemberk so predložili vreteno gospodarskih vprašanj o storjenem in bodočem delu. Imenovali so več svetov državljanov. Precej grobo napako pa je napravil KLO, ko je v svete imenoval člana izvršnega odbora KLO in poverjenike ter je tako prišel navzkriž z zakoni. Kljub opozorilu napake ni popravil, češ »saj so na okraju naredili prav tako in v svete pritegnili tudi poverjenike«.

Da bi delo bolj potekalo, so ustanovili svet za socialno skrbstvo, zdravstvo, prosveto in kulturo, svet potrošnikov, skrbetveni svet, svet za lokalno in komunalno gospodarstvo, svet za gozdarstvo ter komisijo za prošnje in pritožbe. Da bodo volilni imeniki natančno sestavljeni, so razširili tudi komisijo za volilne imenike. Na novo so imenovali tudi komisijo za delovno silo. Malo pozno so se zavedli odborniki eramoto zanemarjenega pokopališča, ki je Žužemberku v veliko eramoto. Pozabili so, da počiva na njem preko 300 borcev, da o slabo vzdrževanih grobovih niti ne govorimo. Tem umora biti enkrat konec. Neredu

na pokopališču mora narediti konec pokopališka uprava. Nekaj obzidja eo sicer že popravili, ogromno pa je še dela pri ureditvi grobov. Divje gospodarjenje posestnikov na KLO ne more biti v dobrobit kraja, saj še do sedaj niso uredili odnošev med KZ in KLO glede travnikov, ki se jih je polastila KZ na prav čuden način. Vprašanje najemnine še ni urejeno, prav ti travniki pa bi lahko donasali KLO lepe dohodke.

Ker bo ves davčno poslovanje prešlo v upravljanje KLO, eo razširili davčno komisijo, ki bo imela v bodoče velike naloge pri urejanju davčne politike. V odbor eo bili postavljeni pošteni in predani kmetje. Seveda niso pozabili tudi na izterjalno komisijo, ki bo služila za tiste, ki ne bi v redu izvrševali svojih davčnih obveznosti.

Okrajni veterinar je pregledal mesarjio in klavnico. Ker ništa bili v redu, je bilo vsako klanje in razpečevanje mesa ukinjeno za toliko časa, dokler ne bo sta urejeni. Kar ni bilo mogoče narediti prej v šestih letih, je bilo sedaj opravljeno v štirinajstih dneh. H.

FRANCEK SAJE:

Kako so dolenjski faroži ustanovili svojo belo vojsko

(Odlomek iz knjige Belogardizem)

Pred odhodom se je enajstim Kranjčevim četnikom pridružil tudi Joško Jakoš s petorico članov Katoliške akcije in Slovenske legije iz vasi okrog Sv. Urha. Ti so bili: pekovski pomočnik Leopold Selan iz Dobrunj, študent Franc Grum iz Slapov, Alojzij Dežman iz Sp. Hrušče in študenta Ivan Korošec ter Matija Kraj iz Bizovika. Nekaterim belogardizem iz Dobrunj in Bizovika pa so partizani, ki so pri Sv. Urhu zasledili sumljive tuje, še pravočasno preprečili, da bi se pridružili četnikom. Nenadni partizanski poseg je prestrašil tudi žandarmerijskega poročnika Marjana Strniša, ki je po naročilu majorja Novaka prav tako hotel iti »na teren«, a se je iz Dobrunj rajši jadrno vrnil v Ljubljano.

Bivši aktivni kapetan Dobrivoj Vasiljevič-Istok je zbiranje klerofašističnih belih in mihalovičevskih zarotnikov pri

Sv. Urhu nad Dobrunjami kasneje tako lo opisal:

»V teh tako težkih dneh se je začel ustvarjati pokret za boj proti komunistični mreži. Komunistična mreža je bila zelo gosto razpeta na slovenski zemlji in tisoči so bili pod orožjem... Morali smo prebiti led in 10. maja sem šel na teren, kjer sem že našel mlajšega tovariša. 11. maja je prišel še tretji tovariš in tako smo pod najtežjimi pogoji začeli ustvarjati Legijo smrti. Napovedali smo boj komunistični mreži. Teško je bilo naše delo, sveto je bilo za vse Slovence. Po strašnih mukah in naporih smo uspeli, da smo v osmih dneh organizirali skupino sedemnajst mož. So to malo skupino smo krenili preko divne slovenske zemlje v nadi, da skoraj pomozimo naše vrste. Trnjev je bil naš pot zaradi komunističnih mrež in prež. Ljudstvo smo težko pridobivali...»

V nedeljo 17. maja zvečer je sedemnajst četnikov pod vodstvom Milana Kranjca-Koritnika z jugoslovanskimi šajkaci na glavah in s partizanskimi kepami v žepih krenilo od Ljubljane proti Dolenjski. Ko so pri Jakovčevih odklopali dve puški, jih je Joško Jakoš vodil na

Orle, k Lampetu na Rudnik in prek Barja, od koder so partizani Serčerjevega bataljona prejšnji dan pognali Italijane, v gozdove okrog Turjaka. Utaborili so se v hosti pri Gradežu in potiskali stik z belogardističnimi zaupniki. Joško Jakoš, izdajajoč se za partizana, je šel iz tega taborišča »enkrat v patrolo po municijo in se prvokrat srečal s partizani, si jih točno ogledal in so mu dali še piti in jesti...»

Kaplan Ivan Lavrič iz Dobrega polja, glavni belogardistični zaupnik v zahodnem delu Suhe krajine, je v Kranjčev četniško skupino takoj poslal nekaj domačinov: Franca Kadunca, za njim pa Franca Brednika, Avgusta Cirila in Ivana Galeta. Gale je o tem izjavil: »V belo gardo sta me zapeljala kaplan Lavrič in Kadunc Franc. V belo gardo sem stopil 20. maja...»

Čez nekaj dni so se četniki prvič spopadli s partizani. O tej preski je kapetan Vasiljevič-Istok zatrjeval:

»24. maja nas je bilo 20 in smo doživeli napad štiridesetih mož. Imeli smo srečo in s spretnostjo prevarili komuniste, da so se pognali v beg in nam pustili enega mrtvega in dva ranjena. Pri nas ni bilo žrtev. Mi smo ljudje, ki želimo rešitev slovenstva in Bog nam pri tem pomaga...»

Do tega spopada, ki ni bil nikakoli belogardistična zmaga, kot ga je hotel prikazati Vasiljevič, je v resnici prišlo

na ta način: sredi maja se je 1. ali Račkeška četa z delom Loške čete iz Zidanškovega bataljona Notranjskega odreda mimo Roga in Vel. Osojnika premaknila k Turjaku. Pri Gradežu so partizani na robu gozda zagledali neznanega oboževca v uniformi bivših klerikalnih telovadnih fantovskih odsekov, ki se je hitro umaknil v hosto. Za njim so poslali patroljo, na katero so neznanec oddal dva strela. Partizani so se brž razvili v strelce in pohiteli za svojo patroljo, ki se je zapletla v puškarije z nepoznano oboževno skupino. Partizani so tedaj čuli rezka ofiriska povelja, ki so jih prebrčali v sumu, da neznanec niso partizani. Po kraški bitki, v kateri je nekdo v črni ofirski pelerinji z bomba lahko ranil enega partizana, so partizani nasprotnice prebrčali. Našli so sveže urejeno taborišče z okrog dvajsetimi ležišči, v katerem so zagonezni ljudje pustili staro avstrijsko karabinko in nekaj drugih stvari. Čuden pojav oboževnih neznanecv, ki so napadli partizane, si partizani nikakor niso mogli razložiti. Šele naslednji dan so zvedeli, s kom so imeli opravka. Naleteli so namreč na partizansko patroljo, ki je prišla s Pogleda in jim povedala, da so to bili četniki, ki so se priključili od Dobrunj...»

Kranjčevi ljudje, ki so na svobodnem partizanskem ozemlju našli nosilci partizanske znske kot četniške, so že tedaj hoteli živeti na račun partizanov. V njihovem imenu so plenili živež in drugo

blago, ki so ga partizani takrat le kupovali ali pa dobivali zastonj od terenških odborov Osvoobodilne fronte. S tem so pri ljudeh nameravali oamati zaupanje in ljubezen do partizanske vojske. Tako se je nekaj Kranjčevih mož ponoči oglasilo pri trgovcu Francu Hladniku v Škocljani:

»Lanske pomladi (1942 — op. S. F.) je prišlo k meni ponoči nekaj oboževnih ljudi, in so od mene zahtevali in rekvirirali razno trgovsko blago. Dali mi niso nobenih bonov. Nastopali so s silo... Naslednji dan je prišel k meni partizanski oficir Flajs, ki me je izprašal o tem dogodku. Ko sem mu ga pojasnil, je rekel, da je to storila neka topla ki se potik v tem okolišču in dela podobne zločine in bi jo rad predal. Dal mi je bon za vzete stvari, ki ga žena hrani...»

Po spopadu pri Gradežu so partizani izgubili sled za belogardistično mihalovičevskimi zarotniki. Kranjčev prvi četniški odred se jim je umaknil v gozd med Cesto, Sv. Antonu in Čušperk. Utaboril se je v bližini čušperškega Staroga gradu, ki so ga dobrovoljno izražani razrušili že v kmečkem puntu 1733. leta. Od tu so belogardisti opazovali, kako so partizani napadali italijanske vlake in posadko pri Sv. Antonu in le pokalo, da je bilo kaj...» Predvsem pa so čakali, da bi podprli uresničevanje belogardistično mihalovičevski načrt v Suhi krajini.

17) Oba seznama sem sestavil po raznih virih, predvsem pa sem se poslužil ohranjenih italijanskih osebnih listov (schemata personalia) za belogardiste, v katere je vsakdo navedel tudi dan vstopa v belo gardo. Ker so v raznih osebnih listih čisto navajali različne datume, seznam ni morda povsem točen in popoln. Kranjec navaja kot dan vstopa že 16. maj 1942.

18) Stefanija Podbešek. Njegov pravi obraz. »Naša žena« 1945, št. 6, str. 152.

19) Kočeviski proces, zaslišanje Marjana Strniša 13. sept. 1943.

20) Proglas komandanta III. bataljona Legije smrti za vse prebivalce v Beli krajini. Proglas navaja kratek historični beležni zapis.

21) Kot opomba pod 20.

22) Dokumenti o plavogardističnem narodnem izdajstvu, III, str. 28.

23) Zaslišanje gletih belogardistov na Suhorju 27. novembra 1942, II. Gale Franc, roj. 21. sept. 1920 v Mali vasi. Zaslišanje Franca Brednika, roj. 5. okt. 1922 v Kompolju 110. zaslišanje pred PVS v Ribnici 8. okt. 1942.

24) Po pripovedovanju Josipa Vidriha, ki je bil tedaj vodnik I. čete Zidanškovega bataljona. No sedaj usluhen v prometnem odseku predsedstva vlade LRS. Po njegovih izjavi so dobro pot ure po spopadu priletela italijanska letala in bombardirala M in V. Ljubljano, kar se je zgodilo 25. maja ob 9. uri jutraj. Verjetnosti pa je Vasiljevičev datum.

25) Zaslišanje Franca Hladnika, roj. 10. oktobra 1904 na Ribnici Brezovici. PVS v Ribnici 14. okt. 1942. Flajs pa se zdaj skoraj po devetih letih ne spominja več tega dogodka in mi je dal za da se je v Beli krajini oglasil naibor kak drug partizanski oficir.

26) Dokumenti o plavogardističnem narodnem izdajstvu, III, str. 28.

Tako se je začelo

Nekaj spominov na prve partizane leta 1941 v Beli krajini

Črnomaljska organizacija Ostvobodilne fronte je bila že v začetku zelo delavna. Takoj po ustanovitvi je povežala najnaprednejše Črnomaljce in stare borce za pravice delovnega človeka. Ker sem imel v Črnomlju večkrat opravke, sem se povezal z OF preko posameznih članov in sem bil vedno obveščen o delu organizacije. Marsikaj za takrat strogo zaupnega, kar sta lahko govorila med seboj le dva človeka, mi je na primer med stritženjem in britjem povedal hrivec Slavko Satošek. Obveščen sem bil, ko sta pobegnila iz zapora prva dva oborožena člani

edinici; je spoznal, za kaj se borijo slovenski partizani. S tem se ni strinjal in je izjavil, da se hoče boriti samo za kralja; cilji borbe slovenskih partizanov pa so bili veliko višji. Na željo, da se želi vrniti v svoj kraj, so ga tovariši pospremili do Kolpe in mu želeli srečno pot.

V novem taborišču

Število partizanov se je naglo večalo. Že v začetku septembra jih je bilo 18. Taborišče so preselili iz prejšnjega bivališča nad Miklerji k takorimenovali Kozlovi vodi blizu ceste

in še eden izmed partizanov v civilu, smo se dogovorili o zbiranju hrane za bližajočo se zimo, o zbiranju in spravljanju orožja in strogim nadzorom nad delom izdajalcev in italijanskih podreptnikov. Vse sklepe sestanka je bilo treba ustno prenesti na ostale člane in zaupnike.

Blizina tako močne partizanske čete nam je dala veliko poguma pri političnem delu na terenu. Vedno smo bili pravočasno obveščeni, če se je pripravljala kakšna akcija, da smo se lahko umaknili, dokler ni ponehala vsakokratna italijanska haika. Redno smo dobivali literaturo OF preko čete in jo potem dostavljali zaupnikom. Odhod prve belokranjske partizanske čete na Krško polje in njena tragedija na Lazah pri Uršnih selih je zadala našo organizacijo težke udarce. Aretiran in odpeljan v zapore je bil France Fabijan, dne 23. novembra pa so prišli Italijani iz Črnomlja po oba podgorška lovca in člana rajonske celice Ivana Vajdetiča in Pavla Friceta. Skupno z Italijani je bil v italijanski uniformi Korelčev fant iz Loke pri Črnomlju, katerega so kot partizana ujeli na Lazah in je sedaj kazal tiste, ki jih je poznal, da so sodelovali s partizani. Dne 8. decembra je bil aretiran Polde Rajmer in odpeljan v zapore v Ljubljano kot vsi ostali. V organizacijo smo potem vključili še biv. podoficirja Viktorja Majerleta iz Starega trga in Jožeta Jakaša iz Cepelj. Ker ni bilo na območju našega kraja po tej tragediji nobenega oboroženega partizana, za katerega bi bilo potrebno skrbeti, je bila glavna naloga v pripravah za pomlad 1942.

Peter Romanič

Množični partizanski miting — Zagozdac v Poljanski dolini ob Kolpi 2. avg. 1942 (govori Ante Novak, komisar Kočevskega bataljona).

na organizacije. Lojze Fabjan in še eden, katerega imena pa se ne spominjam. Naročeno mi je bilo, naj se povežem z njima, ker sta odšla proti naši strani (Debelemu vrhu) in ker jima bodo sledili še drugi. No, naključje je hotelo, da sem kmalu prišel v stik z obehma.

Moj sovaščan Peter Maurin, sodar in posestnik, se je prve dni julija 1941 mudil v gozdu. V majhni globeli blizu svojega gozda je naletel na oborožena človeka in se ju je seveda precej prestrašil. Oborožena človeka, ki sta bila prva dva partizana, ki sem ju zgoraj omenil, sta se z njim lepo pogovorila in na koncu tudi strogo zabljala, da je treba pač molčati, koga in kaj je videl, da ne pride to Italijanom na uho. Možakar je nekaj dni res molčal; ker pa je vedel, da je Fabijanov Lojze naš dober lovski tovariš, je skrivnostni le zaupal svojemu sosedu in mojemu sodelavcu Ivanu Vajdetiču, ki pa temu seveda ni bila več skrivnost. Midva nisva vedela, v katerem kraju se nahajata dva četnikas, kakor so ljudje takrat na splošno imenovali prve oboroženice v gozdovih. Takoj nato sva ju poiskala in navezala stike z njima. Odslej sva redno prejemala obvestila o vseh akcijah. Ivan in moj svak Pavel Fric sta šla večkrat z njimi na lov, da so imeli za prehrano meso. Število partizanov se je iz dneva v dan večalo. Konec avgusta 1941 jih je bilo menda že sedem.

Tanča gora—Stari trg. Ustaborili so se na skaloviti vzpetini. Tu sva jih iz Ivanom obiskala zaradi dogovora o nadaljnjem delu rajonske organizacije. Čeprav nisva natančno vedela, kje so, sva jih kmalu našla. Takrat so imeli že postavljeno stražo. Hitro smo se seznanili z novimi tovariši, nakar so nam ponosni pokazali svojega prvega »psička«, lahki mitraljez Zbrojevko in lepo novo zastavo s peterokrako zvezdo v sredini. V četi je bila takrat že vzorna disciplina. Nihče se ni oddaljil brez vednosti komandirja Lojzeta. Pozdravljali so se z dvignjeno pestjo in besedami: Smrt fašizmu — svoboda narodu! Ko sva prišla, so pravkar belili dva prašiča, ki so ju porabljali prejšnjo noč pri Kočevjarjih.

Med njimi je bilo takrat razen prejšnjih še precej tovarišev iz Metlike in Gradaca. Oseben se še spominjam Milana Šimca, ki je bil že partizan in aktivista Toneta Dvojmoča iz Kanizariice, ki je bil prav takrat kot midva pri njih na obisku.

Ob tem obisku so nam partizani zatrjevali, da bodo šli v prihodnjih dneh z razvito zastavo skozi vas, naj jih ljudje vidijo. Glede nadaljnega političnega dela smo se dogovorili za skupni sestanek vseh članov odbora oziroma tako imenovane rajonske celice. Sestanek je bil določen na gmajni pri Lipju. Ob dogovorjeni uri smo zvečer prišli na določeno mesto le trije člani; drugim ni bilo mogoče priti. Dogovorjeni znak je bil žvižgan naprej: »Hej Slovanci. Članji oziroma zaupniki rajonske celice so bili naslednji tovariši: lovca Ivan Vajdetič in Pavel Fric iz Podgore, Merčun Polde, učitelj v Nemški Loki, France Fabijan, čevljar iz Starega trga in Rajmer Leopold, krojač iz Deskove vasi. Razen teh so bili zaupniki, ki so vedeli za delo organizacije še v Zagozdalu, Peter Lakner in Peter Sterbenc, v Predgradu Rudolf Majerle in še več drugih po vseh vseh. Da so v hribih oboroženi ljudje, so vedeli skoraj vsi prebivalci vasi Gornja in Dolnja Podgora, saj so jih čestokrat videli v košenilcu in gozdovih, vendar ni bilo niti enega izdajstva iz teh vasi. Na sestanku na gmajni pri Lipju med Starim trgom in Doljno Podgoro, na katerega sta prišla Lojze Fabijan

Dobro se spominjam najinega obiska pri njih po znanji akciji na fašiste pri Gribljah. Prišla sva k taborišču zgodaj zjutraj. Za varnost so takrat še slabo skrbeli. Lahko sva se približala taborišču, ne da bi naju kdo zaustavil. V mali kotlinici, kjer sta se nastanila že prva dva, so imeli partizanti preko droga nategnjeno vagonsko pokrivalo-plahto, ki jim je služila za streho, odnosno za šotor. Pri vzhodu v šotor so bile priložne lepe nove mauzarke. Na kamnih okrog šotora je bilo precej defenzivnih in ofenzivnih jugoslovanskih bomb. Poleg bomb je ležal polkominj revolver. Na skali so imeli »kulinjoc«, Ognjišče, vojaški »kazan« in nekaj kozic, zraven na bukvi pa se je sušila srnjakova koža.

Po kratkem pozdravu so nama takoj začeli pripovedovati o akciji na fašiste pri Gribljah. Mlad fant kodrastih las, ki se je udeležil akcije s komandirjem Lojzetom, je stal bos na skali in pripovedoval, kako eta »nišnilac na fašiste na vozu in kako so po vsakem streli »kapalic z voza na tla. Namen akcije je bil, da bi zaplenili voz in hrano: zato so poslali na drugo stran ceste še enega tovariša, da bi po napadu zgrabil mule, zaseda pa bi krila njegov odhod. Ker pa sta bila na cesti dva italijanska vozova s približno 7 ali 8 vojakov in ker je takoj za njima privozil še motor s prikolico in s tremi vojak, ni bilo mogoče zapleniti hrane.

Zanimiva je bila dogodivščina na drugi strani čakajočega tovariša, ki je bil pravzaprav kraljev četnik Srb. Pošla jim ga je v edinico organizacija iz Metlike, kjer je ušel iz vojaškega transporta. Ker niso vedeli, koliko je izvežban in streljanju, so mu dodelili nalogo ugrabitve mul. Ko pa se je položaj zaradi velikega števila Italijanov zasul drugače kot so predvidevali, se Srb ni mogel umakniti skupno z napadalno skupino in je ostal na drugi strani ceste. Takoj po napadu so obveščeni fašisti besni drveli od vseh strani na mesto napada. Srb, ki ni poznal terena in se ni vedel kam umikati, je splezal na košat hrast. Fašisti so okrog njega vse prehajkali, vendar ga niso odkrili. Na hrastu je prebil dan do večera in se je šele potem počasi previdno pomikal od nevarnega mesta. Ker se tudi drugi dan ni vrnil v taborišče, so partizani mislili, da so ga fašisti ujeli. Šele čez 5 ali 6 dni se je vrnil, potem ko je potoval vsako noč, podnevi pa iz skrivališča iskal smer. Potoval je proti Vinici, Sinjemu vrhu do Starega trga, odkoder je spoznal hrib Debeli vrh, kjer je prej v to smer hodil na lov.

Srbski četnik je kmalu nato odpotoval proti domu. Pri političnih urah v

Novomeški brigadirji pišejo s proge

Štab I. novomeške mladinske delovne brigade »Vide Tomšič« je te dni pisal iz I. sektorja, 3. deonice na Jožavki pri Banja Luki. Brigadirji pozdravljajo Dolenjsko in se spominajo domačih krajev; naj spreporilo sami!

Vsi naši brigadi smo Novomeščani, Trboveljanci in brigadirji iz Črnomlja. Med nami ni razlike. Komandant brigade Janez Gartner nas je pomešal brez razlike na domači kraj in zdaj smo že val stari znanci. Cela brigada (96 ljudi) je razdeljena na 3 čete.

Pot iz Slovenije je bila precej naporna. Trboveljanci so se nam pridružili v Sevnici 23. junija. V Doboj smo prišli v dveh dneh, od tam pa smo prišli v Banja Luka, od koder so nas s kamolom prepeljali na 26,5 kilometrov. Zdal delamo na prvem sektorju proge blizu vasi Joškavke v prijazni dolinici, kjer teče potok, ki nam dobro služi. Taborišča so nova in prilazna. Pri vsakem je izkopan nov vodnjak, tako da nam ne manjka vode in seveda tudi no hrane.

Delamo od 2. julija naprej na useku, kjer je ena tretjina zemeljskih del, drugo pa skala. Osnovili smo mlnersko grupo. Tu je pred zgrajenim mostičkom nedokonan nasip. V bližnjem kamolomu kopljemo gramoz in ga dovažamo na nasip. Na useku bo kmalu zmanjkalo zemlje in homo delali z minami. Brigada hoče postati udarna. Prvi dan nismo dosegli norme, ker se nismo znašli v novem okolju naslednje dneve pa se je presešek vse bolj blizil 80 odstotkom in še več. Brigadirji na useku so dosegli celo 436 odstotkov norme!

Prosti čas izrabimo zelo dobro. Vsi imamo veslje do dela izven obveznih ur, ko delamo 6 ur in 40 minut, 30 minut pa imamo vmes počitka. Ustanovili smo interesne krožke, ki so na prostovoljni podlagi. Imamo risarje, literarne, drugi se uče za popravne izpite sami ali pa v skupinah. S kulturnim sporedom nastopamo ob tabornih ognjih po večerih. Naša sosedja je varžinska brigada, zdaj tudi osješka. S kulturnimi gostovanji utrjujemo prijateljstvo med mladino Jugoslavije.

V tem mesecu smo proslavljali 7. Julij — dan vstaje v Srbiji; slovesno bomo proslavili 22. Julij, dan vstaje v Sloveniji in 27. Julij, ko bo stekel vlak mimo taborišča do 30 kilometra.

Ko vabimo o našem delu, mislimo tudi na to, da bi z njim seznanili mladino, ki iz raznih vzrokov letos ni odšla na gradnjo proge Doboj—Banja Luka. Z nami vred naj bi spoznala veličastno vsakoletno mladinske manifestacije in njihov duh, ki nas preveča.

Pozdravljamo Vas z našim borbenim pozdravom — Vae za Izgradnjo proge Doboj—Banja Luka!

Dolenjska mladinska delovna brigada — trikrat udarna in dvakrat pohvaljena

Na mladinski progi je delala v maju in juniju tudi III. slovenska mladinska brigada »Mihe Marinka«. Bilo nas je 80. Čeprav nismo bili ravno telesni korenjaki, smo vendar sklenili, da se vrnemo domov dvakrat udarni. Sklep je bil izpolnjen — vrnili smo se s častnim naslovom trikrat udarne in dvakrat pohvaljene brigade! Udarniki Ivan Bele, Rudolf Plisku, Fani Hotujev, Fran Vodnik, Fani Brudar, Viktor Trinco, Jožica Krizman in Karel Hribar so dobili častna priznanja. 22 brigadirjev pa je bilo pohvaljenih. V dveh mesecih smo prevozili goro zemlje na nasip, v prostem času opravili 980 prostovoljnih ur, imeli smo pevski zbor, folklorno grupo, šahovski krožek, vrsto predavanj, 7 fizikalnih nastopov; prebrali smo 54 knjig in desetine časopisov (teh nam je manjkalo na progi), priredili pa smo tudi 9 kulturnih prireditev. Prilistimo k temu še vaje predvojaške vzgoje, streljanje in druge zabave v prostem času, pa bo slika naših uspehov popolna. Življenje v brigadi je bilo prijetno zaradi zvestega tovarišstva, ki smo ga gojili med seboj in z brigadami iz vseh krajev naše domovine.

V. F.

Protiletalska zaščita v Straži tekmuje

Krajevni odbor PLZ v Straži je na seji 1. julija sklenil, da napove v počastitev 10-letnice ustanovitve Jugoslovanske armade tekmovanje vsem krajevnim odborom PLZ v novomeški okraju. Tekmovali bodo v strokovnem usposabljanju članov PLZ v številu kakovostnih štud. sestankov, v usposabljanju čimvečjega števila članstva blišnih protiletalskih zaščit, v ponku prebivalstva o pomenu in dolžnostih, ki jih imamo do PLZ in v čimvečjem vključevanju članov PLZ v novstva, ki jih organizira Zveza borcev NOV (n. pr. v strelske družine in podobno).

Gorjanska čudežna zel...

»Od mesta k Miklavžu pet ur je hod — za enga predlogo, prekratko za dva...« bi lahko recitali malce preobrnjeni Pregliev stih. In čeprav sva bila tista dva oba možka, je bila pot vendar izredno leta in zaradi te lepote ekrajšana, kakor je zmerom pot na baine dolenjske Gorjance ali Kukovo goro, kakor so Gorjancem rekali v starih časih (Letopis Slov. Matice 1875 rabi še edninsko obliko Gorjanec). Tam nekje na Dolžu sva počivala; prijatelj se je zagledal proti novomeški strani, jaz pa sem zastrmel v Trdinov vrh. Kar zagledam ob poti sede čudnega možca v kučmi, sredi poletja, in z rdetim dežnikom. Zlomka, saj to je Janez Trdina, si dem, kaj ni že davno umrl? Čudno!

»Odkod pa vi, gospod pisatelj?« ga pobaram. »Kaj ste res še živi, ali se vračate sem iz kraljevstva senc?«

»Kakšnih senc nek!« zagode stari Trdina. »Znanec obiskujem, baške nabiram pa kak polt Hrušičana zvrnem.«

Hm, čudna istorija, si mislim, saj je nam vendar profesor vtepal v glavo, da je podolenčen Mengšan že zdavnaj odšel v krstvo, še letnico je vedel... Bodi kar bodi — »Al živ si, Hanzel, al mrtev«, si pravim z Lenoro, častljivo etarino pa nagovorim:

»Tak, pa mi povejte kaj o Gorjancih! Res ste bili bolj Podgorolezec, kot moderni gorolezec... Sicer pa dandanašnji člani Novomeščani še tudi raje planirajo po Trški gori.«

»He,« zabruna Trdina, »mislite, da smo njega dni hodili po samih kaziputih, kakor vam jih zdanje čase markira tovariš Lilija, ki mu se barve ne daste, da jo mora včasih skoraj krasti, ali pa kakor Štefka z naočniki, ki zdijara na Gorjance v emi sapj ko divja koza, da ne omenim drugih, ki se hodijo h Gospodični mladit! Tudi nekakovo planinsko društvo imate, pa koč (včasih sem seba-

ljubno mislil, da ji boste dali po meni ime; starčeveka ničemer! Pa se tudi s svojimi Trdinovim vrhom dobro postavim). Tak hribovnik res nisem bil ko rajni Petrič — zadnjič sva se aretala, kajti jaz sem hodil v Gorjance — zakladje kopat. In kar se Kukove gore tiče, povem tole: Nekje v gorjanskem pečevju kipi bajni cvetnik...«

Smola, prav tihi hip me je prijatelj zbudil, čes; Greva naprej, in Trdinov lik je utonil v poletno gorjansko modrino. Pred nami se zeleni Gabreka gora, nad njo pa sije koč pri Gospodični. In se spominjam davne (skoraj) bil zapisal obrabljen frazo) blažene — mladosti, ko sem s knjigo Bajk in povesti strmel z

Dom Vinka Paderišča pri Gospodični na Gorjancih

Marofa na Gorjanski vrh. Koliko rahlih sanj se je osulo od takrat, koliko jih še zmerom mladih živi v duši in ercu, in tudi stare gorjanske pravljice so vmes. Potopljeno jezero, krečna noč, gluha loza, pič Zlatoper. Svet mitične davnine, nedavnih težkih in veličastnih dni pod nebom Kukove gore, in nevidni most, ki ga je postavilo otroštvo med Novo mesto in vilinske košenice. Rajni dr. Kuğu je v mladosti zakopnel po naših trentarskih gorah, misleč, da najde tam neznano rožo: Scabiosa Trento. Ni je našel, ker je ni bilo. Toda, sam pravi, našel je v triglavskih gorah čudovito roko — lepoto in veličastvo gorskega sveta, rožo, ki mu je napolnila življenje z zakladi plemenitih užitkov in trajne sreče.

Zakladi gorskega sveta! Blagor mu, ki jih odkrije. In blagor mu, ki si najde na Gorjancih čudovito gorsko zel — užitek spročenoosti in lepote našega domačega sveta, ki se odkrije očem z vrhov. Oči se napolnijo z lasino, srce z vedrino, kri zakroži močnejše v čistem gorskem zraku in duh se odpočije. Potopljeno jezero ne boš našel, toda zate doselej potopljene lepote se bodo dvignile, ko boš zagledal zalo dolenjske grūd pod seboj, prepasano s pasom Krke, in čudovito belokranjsko deželico onstran. In kdo ve, če ne našel gorj oseručajoče pero, ki ga je izgubil bajni pič Zlatoper? Vse se zgodi na evetu, in na Gorjancih se posebno. Pa tudi čudežna gorjanska zel raste še zmerom, vse polno jo je. Poidi in utrgaj si...«

Tako sanjarim po poti proti Gospodični. Toda pot zakoloti, še tako lepih sanj in razgledov se ne moreš najeti. Ne boj se! V postojanki novomeškega planinskega društva »Dom Vinka Paderišča« se lahko pošteno otečšiš in udobno prepriš, saj je prvacati planinski hotelček. In na nadaljnji poti te tudi Miklavž ne bo pustil na cedilu. Podprti na telesu in duši boš doživel in živel lepoto gorjanskega sveta, se dobesedno napil gorskega sonca in gorskih vonjav. In če si po vrhu kaj praktika, boš v Novem mestu prej stopil k tovarišu Romanu (pri »Putniku«): vpisal te bo v Planinsko društvo. S tem si boš izdatno zmanjšal stroške za jedačo in pijačo na Gorjancih (pa tudi kjer koli drugod v slovenskih gorah), hkrati pa postal ud plemenito usmerjene planinske organizacije.

Dolenjci se res ne moremo ukvarjati z alpinizmom kakor Gorenjci, saj nimamo nebotičnih vršacev, zato pa moremo »planinjariti«. In za planinstvo so na Dolenjskem dani vsi pogoji. »Gorjanci vabijo, beremo včasih. Mar ni že v sami besedi «Gorjancica dovolj reklame za obisk za vseakega pravdega Dolenjca, pa naj se »trošta« s Trško goricem, Gadovo pečjo ali e euhorajnskimi studenci! Kajpak velja prav isto za priistaše metliške črnine ali »semišana«.

Spoznaj svojo zemljo, da jo boš do kraja ljubil, kakor si se do kraja žrtvoval zanjo! Uživaj njene lepote, da ti bodo oserčile duha in srce!

J. Tali

Takih trgovin si želimo

11. julija je trgovoško podjetje kmetijskih združb novomeškega okraja odprlo Dillanovski trg v Novem mestu svojo prvo trgovino s sadjem in zelenjavo. Že prvi dan je trgovina pokazala, da je vodstvo OZKZ razumelo pomen nove trgovine in udeležilo splošnih kmetijskih združb okraja v njej. Pravilo je poudarilo skrb za nizke cene, ki morajo biti dosežljive potrošnikom in zadostne za pridelovalce.

Prvi dan je bila trgovina založena s sledečim blazom: paradnišk 40 din kg (zasebniki so ga predajali po 20 din za 1 kg), kumare 30 din (zasebniki 40 din), mladi krompir 35 din (kmetje 40 do 50 din), evetlični med 250 din kilogram (kmetje 400 din, združniški sklad 300 din), sveže zelje 25 din kg, bruske 30 din in sveže smokve po 40 din kg.

Iz teh težej bi razumljiv tudi sedanjih šolskih sistem. Pri nas je bila že pred vojno uvedena osemletna šolska obveznost. Dobro pa vemo, da je bilo to le bolj na papirju kot pa v resnici. Takoj po osvoboditvi se je pojavila težnja, da se uvede za vse učence sedemletna šolska obveznost. V ta namen so nastajale pri osnovnih šolah sedemletke, kjer naj bi bila snov V, VI, VII razreda ista kot v nižji gimnaziji. Lani je bila uvedena osemletna šolska obveznost: štiri leta osnovne šole in štiri leta nižje gimnazije ali pa osem let osnovne šole. Seveda je pri nas na žalost še dosti takih osnovnih šol, ki so nepopolne. Ker primanjkuje učiteljstva, morata ponekod dva učitelja poučevati isto snov, kot jo drugod učijo v štirih razredih osnovnih šol in štirih razredih gimnazij. Razumljivo je, da je v takih primerih snov skrbena in niti malo ni tako poglobljena kot v nižjih gimnazijah. Učenci so torej v teh primerih prikrajšani pri izobraževanju, čeprav jim je dana možnost, da napravijo poseben dopolnilni izpit in grečo dalje v gimnazijo.

V čem je torej vloga nižjih gimnazij, ki se snujejo na podeželju? Ničova vloga je v tem, da dajejo solidno osnovno splošno izobrazbo, poleg tega pa pripravljajo učence za študij v višjih gimnazijah ali pa na srednjih strokovnih šolah. Iz tega jasno vidimo, da imajo nižje gimnazije dvojno nalogo. V kolikor morajo te gimnazije pripravljati učence za višjo gimnazijo in za srednje strokovne šole, je jasno, da mora biti v njih pouk tak, kot je v tistih nižjih gimnazijah, ki so v okviru višjih gimnazij. Dvojnemu namenu pa ne nižja gimnazija težko zadoštila; zato se že danes pojavlja želja, da bi se nižje gimnazije na podeželju prilagodile pri pouku tudi potrebam kraja. Na to dvojnost je pred kratkim opozoril tudi zvezni prosvetni minister. (Nadaljevanje sledi).

PROF. IVAN ANDOLJSEK:

O letošnjih sprejemnih izpiti

(Učnim močem, učencem, staršem in prosvetni oblasti)

Iz člankov v dnevnem časopisu smejo sklepati, da so sprejemni izpiti dvignili precej prahu med šolniki in starši. Mislim, da bo prav, če tudi »Dolenjski list« nekaj spregovori o zadevi, saj so v Novem mestu opravljali učenci sprejemne izpite na učiteljsku in na gimnaziji.

Zdi pa se mi, da sprejemnih izpitov ne bi mogli prav oceniti, če bi se prej ne seznanili vsaj deloma z našim šolskim sistemom in cilji naše prosvetne politike; zato si oglejmo najprej to.

Takoj po osvoboditvi se je pojavilo socialistično načelo: vsem učencem enako možnost za izobraževanje! Če pa pravimo, da morajo imeti vsi naši učenci enako možnost za izobraževanje, s tem se ni rečeno, da naj imajo vsi enako izobrazbo, ker bi bilo to neizveljavljeno. Ali naj imata zdravnik operater in tisti, ki mu podaja pri operacijah orodje, enako izobrazbo? Ali je res potrebno, da imata inženir, ki izumi stroj, in tisti, ki stroj vodi, enako izobrazbo? Mislimo, da to ni potrebno. Gotovo je, da morata imeti oba neko določeno stopnjo osnovnega znanja, toda zdravnik operater ga potrebuje več kakor instrumentarka, inženir več kakor pa šofer. Ako torej slišimo, da moramo dati vsem našim otrokom enako možnost za izobraževanje, tedaj hočemo poudariti predvsem to, naj imajo uradniški, kmečki in delavski otroci vsi enako možnost za šolanje, naj vsi dobivajo neko solidno osnovno izobrazbo. Če pa je kateri izmed njih sposoben, priden, tedaj se bo ta povzpел do najvišje izobrazbe. Gre torej za to, da dmo narodu v celoti neko višjo osnovno izobrazbo, nadarjenim posameznikom pa najvišjo izobrazbo ne glede na to, kaj so njihovi starši. Ako pa bi hoteli doseči še danes to, da bi vsi naši otroci študirali nižjo in višjo gimnazijo, nato pa še univerzo, bi zahtevali nekaj, kar je nemogoče. Dobro vemo namreč, da študij na univerzah zahteva profesorjev strokovnjakov, inštitutov, seminarjev itd. Zmogljivost naših univerz pa je trenutno taka, da morejo sprejeti le določeno število dijakov, če hočemo, da nam bodo dajale dobre zdravnike, profesorje, inženirje itd. Tudi naše gospodarstvo potrebuje le nekaj strokovnjakov — pa več podstrokovnjakov in dobrih delavcev, da bodo izvedli tisto, kar strokovnjaki izumijo.

Naše nižje gimnazije imajo torej danes dve nalogi: 1. dvigniti osnovno splošno izobrazbo vsega naroda, 2. pomagati morajo pri iskanju nadarjenih posameznikov in jim omogočiti pot do najvišje izobrazbe. Zdi se, da zlasti prvo zahtevano preveč radi pozabljamo, ker pač mislimo, da mora biti vsakdo, ki dovrši nižjo gimnazijo, že uradniški; vsek mora iti v višjo gimnazijo ali srednjo strokovno šolo, nihče pa ne bi smel ostati doma na posestvu ali pa se ne bi smel iti učiti obrti. Tako mnenje je napačno in ga danes mnogi označujejo kot malomeščansko. Nikjer tudi ni zapisano, da mora biti nesposoben učitelj, profesorjev sin tudi profesor ali učitelj, sposoben kmečki sin pa kmet. Vsakomur naj bo dana prilika, da razvije notranje možnosti za duševni razvoj (dispozicije) v sposobnosti, seveda pa mora dispozicije imeti. Iz vsakega teleta pač ni dobrega kruha!

Iz naših krajev

IZ DVORA PIŠEJO

Na področju KLO Dvor so v Sadini vasi na njeni pri kmetu Vidmarji našli ličinke koloradskega hrošča. Vsi znaki kažejo, da se je začel škodljivec seliti in ogroža še neokužene predele. Glavno izhodišče je KLO Žužemberk, kjer je znanih že več okužb.

»Dobre priprave — zanesljiv uspeh!« tako si je začrtala svoje delo Kmetijska zadruga na Dvoru. Čez zimo je skrbno uredila in pripravila mlatlino in motor za pogon. Zjad ima mlatlino polno dela; od jutra do večera mlati pri kmetih ječmen. Ko bo po skrbno sestavljenem načrtu omlatila ves ječmen, pride na vrsto pšenica. — Čisto drugače teče delo v žužemberški kmetijski zadrugi. Na vsem lepem so tam ugotovili, da je motor pokvarjen, mlakev pa je že tu. Tudi tu drži stari pregovor: zavedo se takrat, ko jim voda v grlo teče.

Kmetijska zadruga na Dvoru bo dobila večjo množino umetnih gnojil za sivo določevanje, kar bo v nemali meri pripomoglo k večji setvi ajde. —

ZUŽEMBERSKE NOVICE

Pred kratkim ji bila odprta in izročena evociemu namenu okrajna lekarniška postaja. Potrebni bo nudila vsa glavna zdravila. Suha krajina je hvaležna ljudski oblasti za skrb in pozornost, saj bo nova lekarniška postaja služila potrebam vse Suhe krajine.

Kakor vsako leto, tako so tudi letos obiskali malčki iz Ljubljane Žužemberk. Mesec dni si bodo pri nas v brezskrbnem življenju nabirali novih moči. Mali gostje so pod skrbnim vodstvom in se počitju izredno dobro.

Gradnja zadruga doma prav dobro napreduje. Če bo na razpolago dovolj zidne opeke — potrebovali bi 30.000 zidakov — bo letos dom pod streho.

Letošnja obilna košnja bo skoraj pri kraju. Obeta se tudi bogata letina ječmena, ki je že požeta, pšenica in rž pa bo bosta požeta v glavnem te dni. Izredno dobro je obrabila olina repica, žal pa kmetije to oljarice, ki zelo dobro uspeva v suhokranjski zemlji, niso velike gošili. —

PIONIRJI IZ ČRNOMLJA V DOLENJSKIH TOPLICAH

V soboto 7. julija je prišlo iz Bele krajine 60 pionirjev na letovanje v Dol. toplince. Stanujejo v šoli, hrano pa jim kuhajo v dijaški menzi. V lepi okolici in z brodenjem v topli vodi so pionirji prav zadovoljni, saj jim je vse novo in vse jih zanima. Prav gotovo se bodo ob dobri hrani in na svežem zraku lepo okrepili. —

POČITNICE SO TU — PIONIRJI NA LETOVANJU!

Šesto šolsko leto v svobodi se je končalo, nastopile so težko pričakovane počitnice. Ljudska oblast je spet pripravila dobrim in prizadevnim pionirjem in mladincem v nagrado letovanja, kolonije in taborjenja. Mnogo truda so vložili v pripravi okrajni sveti za kulturo in prosveto v dolenjskih okrajih in okrajni pionirski štabi.

Prvi, ki so prihitali v Šmihel pri Novem mestu, so bili dijaški raznih srednjih šol iz LR Hrvatske. Čez 200 jih je, vsi pa so zelo zadovoljni z našo postrežljivostjo in z lepoto Dolenjske.

Za njimi so prišli etari znanici — pionirji iz Ljubljane, ki so tudi letos zasledili stare prostore — osnovno šolo v Malem Slatniku. V Dolenjskih toplincih je kolonija mladih Bpkokranjcev, 70 pionirjev iz novomeškega okraja pa je odšlo na obisk Beli krajini — v Metliko, kjer bodo preživeli julij in avgust v dveh izmenah. 30 pionirjev iz novomeškega okraja tabori v Krovovem pri Beli cerkvi na levem bregu Krke, njihovi sosedje na desnem bregu Krke pa so pionirji iz okraja Trebnje.

Novost za Dolenjsko so dneva letovanja za manjše pionirje. Tako hodi iz Novega mesta v Irčo vas - Drsko vsak dan 50 pionirčkov, ki jim minevajo dnevi v koprano pod Kremenom in v lepim igrah in izletih. Pod vodstvom prof. Dobovška in vzgojiteljice se pionirji prav dobro za-

bavajo, vsi pa imajo odlični tek; dobre hrane je dovolj na razpolago. — Pionirji-modelarji Aerokluba Majde Silčeve iz Novega mesta pa so se domenili, da bodo obiskali v poletnih mesecih s posebno skupino vsa pionirska taborišča in kolonije v okraju, kjer bodo pripravili kratke tečaje in tekme v spuščanju modelov. —

NESREČE

V novomeško bolnišnico so bili pripeljani:

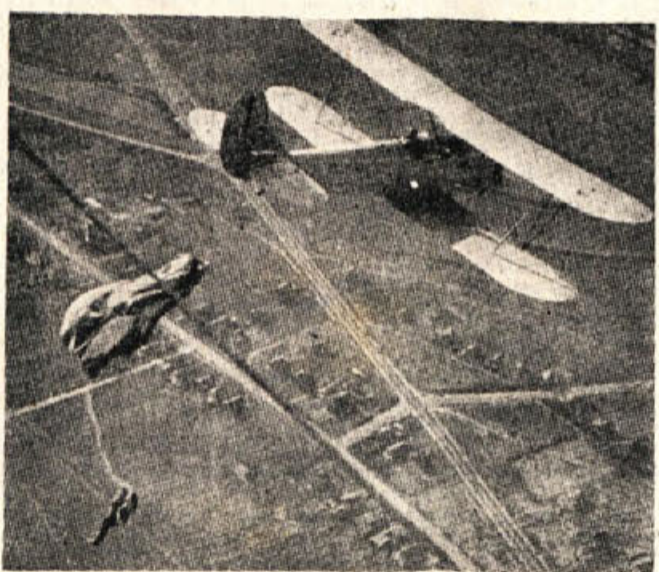
Karel Suih, pri ljubljen znanec mnogih Novomeščanov, ki je postal žrtev nerodnega voznika na Glavnem trgu, ki ga je z vozom in s konji podr. Ponesrečenec ima poškodovano desno nogo in levo stran reber.

Vinko Žihel, 51-letni rudar iz Kanižarice, je 30. junija pripravil les za žago. Hlod mu je pri tem delu padel na tla in mu poškodoval desno nogo.

V zdravilišču Dol. toplince je 5. julija 40-letni mizar Tomo Starček iz Zagreba tako nesrečno padel po stopnicah, da si je nalomil levo roko v ramenu. — 6. julija je padel po stopnicah 11-letni Jože Smrke iz Srednjega Globodola št. 15. Poškodoval si je levo roko.

Pripravimo se na velik letalski dan, ki bo 2. septembra 1951 na letališču Jadranske šole v Prečeni pri Novem mestu.

Na aeromitingu bodo sodelovali člani Zveze borcev, JA, fizkultura, SKUD itd. Fizkulturalni nastop, leti motornih in jadralskih letal, skok padalcev, akrobacije v zraku, poedinsko, skupno in akrobacijsko letenje, leti na srečolov, 17 brezpalčnih pilotov čez Novo mesto. Prosta zabava s kulturnim sporedom.

22. julija bo dvorana zadruga doma v Bršljinu izročena svojemu namenu

Gradnja zadruga doma v Bršljinu prav lepo napreduje. Dvorana je že popolnoma gotova, samo pleskarji zaključujejo zadnja dela, tudi orodja in zadržaba sta že pripravljena. S posebnim veseljem so graditelji izdelali tudi kabino za kino-aparaturu, saj vsi Bršljinčani in okoličani že komaj čakajo na nedeljsko razvedrilo v kinu. Vendar pa vse kaže, da se ta njihova želja še ne bo tako kmalu izpolnila. Upravni odbor je že podzvel vse potrebno, da bi dobil kino projektor. Tudi lastnega operaterja že ima, a vse prošnje in posredovanja za projektor so bila doslej zaman.

Če ne bo kakih posebnih ovir, bodo tudi ostali prostori v notranosti doma kmalu gotovi, vsakekar pa do jeseni. Napeljava vodovoda in elektrike je v glavnem zaključena. Mizarji, zidarji in ostali strokvalni delavci prav dobro napredujejo s svojimi delom. Kredit, ki ga ima uprava zadruga doma na razpolago, je dovolj velik in bo popolnoma zadostoval potrebam praktično in udobno urejenega zadruga doma.

Prostovoljni del pri gradnji zadruga doma so se udeleževali člani množičnih organizacij iz Bršljina, nekaj pa tudi iz Novega mesta. Navede je prispeval štadkat železničarjev, ki je veliko pomagal pri kopanju temeljev oz. podkletenju, saj so pod vse stavbo lepe in prostorne kleti. Dolej je bilo pri vseh delih opravljenih približno 10.000 prostovoljnih delovnih ur.

Dvorana je že gotova in 22. julija, na dan 10. obletnice ljudske vstaje, bo slovesno odprta. Slavnost bo združena z odkritjem spominske plošče padlim borcem in talecm, ki bo vzidana na stavbi doma. Na ta dan se bo obdržala prvi predstavitelji tudi novo prostorno društvo »Zvezdica Bršljina«, ki bo na svečani akademiji nastopilo s lepim sporedom. Pri tem bodo zastopane vse tri sekcije: dramska, pevka in godbena. Na spredu bodo razni prizori, recitacije, pevške tečke itd., nastopili pa bodo tudi pionirji.

Na predvečer praznika bodo delovni kolektivi železničarjev, tekstilne tovarne in SGP Pionir pripravili na Krki beneško noč. —

SEDEMDSELETNICA PROSTVOLJNEGA GASILSKEGA DRUŠTVA V DOLENJSKIH TOPLICAH

V nedeljo 8. julija je gasilsko društvo v Dol. toplincih proslavilo 70-letnico svojega človekoljubnega dela. V zgodovini je 70 let sicer kratka doba, na polju pomoči bližnjemu pa je to pomembno obdobje. Prav je zato, da se takli jubileji primerno praznuje. Gasilsko društvo je v teh desetletjih nestrano pomagalo bližnjim, sodelovalo pri grajenju in reševanju premoženja pri nešteti požarih. Nesrečnike je obvarovalo za milijonske vrednosti.

Ob svojem jubileju topličko gasilsko društvo ni pozabilo ustanovitelj in pokojnih članov društva; poklonilo se jim je in položilo vence na grob ustanovitelja.

Uradni del proslave je bil na okrašenem prostoru pred gasilskim domom, kjer je predsednik društva tov. Gregorc pozdravil zastopnika republike gasilske zveze tov. Slavka Zalešiča in zastopnika okr. gasilske zveze tov. Mirčiča. Ravnatelj niže gimnazije tov. Gregorc st. je v svojem govoru orisal kratko zgodovino topličkega gasilstva. Govorila sta tudi oba zastopnika gasilskih zvez, tov. Zalešiča pa je julijantno — društvu poklonil dar republike gasilske zveze — nakazilo za 10.000 dinarjev. Po mimohodu gasilcev so gasilske čete iz Toplice in Uršnih sel izvadile gasilske vajce, ki je pokazala izurjenost topličkih in okoljskih gasilcev. — Popoldne je bila pred zadruga domom ljudska veselica, katero je obiskalo veliko ljudi.

- Gostilna Kristof - Paula (zdaj Novak) na Glavnem trgu, tik Rotovža. Karel Kristof je bil nadsučitelj v pok., umrl 1908, star 80 let.
- Gostilna pri »Zvezdi«; Ludvik Ferlič kupil leta 1900 hišo od Schwarza, na vogalu Glavnega trga in Dilančeve ulice (zdaj Okrajni magazin). Leta 1918 kupil hišo Fr. Prijatelj iz Tržišča.
- Gostilna pri Draklarju, mala bajta — Kondrič, pri Rokodelekom domu zidal Jakac, s sobami za tuje. V avgustu 1906 odprt nov hotel in kavarna.
- Kavarna na Glavnem trgu; prevzel 1. julija 1913 Rudolf Smola. 10. junija 1897 je bila kavarna Schmidta prodana Rudolfu Zirnjerju, Svajger, Zgur, Damiš — kavarnarji.
- Gostilna Nestor Nimrod — Pflieger — Fabjan, v Dilančevi ulici. Nestor Nimrod umrl 16. novembra 1908 (oficiarska menza v gostilni).
- Gostilna Preatoni - Tuček (hiša dr. Vašiča) v Vrhovčevi ulici, z vrtom, zelo priljubljena. Društva so tu prirejala veselice.
- Gostilna Anton Kos na Florjanskem trgu. Hiša je bila med drugo svetovno vojno porušena. Obetajala je že leta 1885.
- Gostilna Česnovar - Moravc, Križatijska ulica, z vrtom.
- Gostilna Jožef Košiček (zdaj Morotova hiša) v Križatijski ulici.
- Gostilna v Papeževi hiši, pod kapiteljsko cerkvijo.
- Gostilna Hrovat v Globevnikovi hiši na Ljubljanski cesti, tik Golešove hiše.
- Gostilna v Seidlovi hiši na Ljubljanski cesti; porušena med drugo svetovno vojno; lastnik Bratina - Segedin.

Prispevki k zgodovini Dolenjske

Otmaz Skale star.

NOVO MESTO PRED DESETLETJI

(Nadaljevanje)

Star cerkven verski običaj je bila »Porcijunkula«, ki jo je cerkev praznovala — v mestu franciskanski red — 31. julija in 1. avgusta. Prišlo je ljudstvo iz Bele krajine in prineslo na prodaj čebulo. Že na predvečer je napolnilo cerkev in Glavin in trg in tam prenočevalo. Moška mladina je seveda porabila ta stanek in uganjala razne burke z Belokranjčami. Posebno priljubljena burka je bila ešivanje kril dveh ali treh in štirih ženic, ki so skupaj stale ali ležale, da so se jim pri razhodu krila strgala, kar je zbudilo glasen hrup in smeh. Na trgu so prodajale ženske čebulo, s katero so se meščani in okoličani poceni preskrbeli.

Cerkvenih procesij o Veliki noči in Telovem se je moralo obvezno udeleževati vse uradništvo v kroju — paradi, s »čolnoma« na glavi in opasano z bridkim mečem...

Ni zameriti starim meščanom, da so se po napornem delu radi okrepčali v gostilnah, katerih je bilo na izbiro, in sicer:

- Gostilna »Bruner« na Bregu (zdaj Murn), glavno zbirališče narodnjakov iz mesta in gostov od zunaj; imela je lične prostore, prijazen vrt in kegljišče. Narodna društva so tu prirejala svoje veselice. Omenim vesel dogodek v tej gostilni: Leta 1885 ali 1886 so bile volitve v državni zbor. Klerikalna stranka je kan-

Drobtine iz dolenjske popotne malhe

Nehvaležno nalogo so mi naložili oni dan, ko sem se onegavil v Novem mestu. Malo predolgo sem stikal za pivom, saj vem, pa so me staknili predavodeni nosovi, lastniki poštnega predala 33.

»Ti, Janez,« so mi dejali, »napiši to in ono, kar vidiš in čuješ med ljudmi! Ne bo zastonj! Saj si že marsikaj dobrega povedal in stihal, pa daj še za Dolenjce kakšno od sebe!«

Ni mi kazalo, da bi se kaj dosti obiral, sicer bi me bili zapisali še v Dolenjski list, kakor so zadnjič tiste, ki so mislili, da jim bo čusopis leto in dan zastonj prihajal v hišo. Raje sem zavihel malho na rame, palico v roke in vzel pot pod noge po lepi Dolenjski...

Ze pri »Krki« se mi je skoraj zgodila prva nesreča. Kap me je hotela udariti, ko sem zagledal reklamno omarico fotografja BELI MIS in v njej tole prijazno vabilce:

FOTO. BELI MIS. VMIRNI. PEČI. SE. PREPORUČUJE. LJUDSTVU. LJUDSTVU. DA. PRIJDE. NA. DOM. ZA.

Ustrašil sem se, da me ne bi Beli miš s svojo radovedno kamero morda ujel in pokazal ljudem, kako »izgledam hin v narafi. Odhitel sem v eni sapi naprej, srečno ušel trem avtomobilom in dveh voznikom na Florjanovem trgu, da me niso stisnili k hišam, na Glavnem trgu pa me je spet kar vrglo ob tla... Čemu, sprašujete? Rotovž je zgubil nesrečni oder, ki ga je že dva meseca kazil in obetal, da bodo gradili najmanj nebotičnih. No, pa ni bilo s tem nič, le »Krka« ga je preslikala od vrha do tal, kleparji pa so mu zacimili novo kopo, pa bo spet za 100 let držalo. Malo dolgo je trajalo — govorni noromeški vsevednež me je podutil, da tudi Krka počasi teče... — Zgodilo se je pa vendarle. Z nezmanjšano naglico bo šla obnova hiš na Glavnem trgu naprej, so mi zagolovili pri slovesu pred hišo, kjer se Mestni odbor umika Narodni banki kakor jež pred lisico v lastni jazbini.

Ko sem koratil proti mostu, sem miogrede ujel neke kletvice na račun inženirjev.

»Ali bo mesto muzej ali kurkni?« je vplil nekdo in kazal na celo in hodnik, kjer so Pionirjevi spel kopali in menda že tristotič merili, pa ne po svoji krivdi, temveč zaradi muh prekurštnih »ženirjev«, ki se koljejo med seboj, koliko milimetrov naj ima cesta grbe, koliko padca in koliko stopinj krivulje. Pustil sem jih v nemar in ugotovil, da smo tik pred kockanjem — tokrat pa čisto zares! — in jo ubral proti Toplicam čez Uršna sela. Neke dobitrina me je vzela na voz, da nisem zbrusil podplavov že pod Lubensko goro. V Gornjih Suticah so mi povedali, da dve plitvici, ki jima smrdi mladinska organizacija, pisarila poštemim ljudem pisma s packarjami in podpisujeta tuja imena. No, jima boste že postrigli peruti, sem si mislil, zdaj ko jih poznate po imenih in oslovskih dlakah...

Hito sem bil na Dvoru. Ljudje so se zanimali, kaj je iz industrijskimi boni, ki jih za prvo tromesečje 1951 niso dobili, ker so na tuden način izginili iz pisarne KLO. Drugi so mi pripovedovali nekaj o ponarejenih podpisih na prezemnih spiskih teh bonov. Kaj sem jim hotel odgovoriti? Samo to sem jim povedal, da Krajevni ljudski odbor še vedno ni odgovoril uredništvu našega tednika na dve pismi od 23. maja in 11. junija, v katerih so radovedni časnikiarji lepo prosili, naj jim KLO razloži predudno zadevo o manjkajočih nakaznicah, trgovinski inšpekciji in ljudskih govoricah... — Na Dvoru mi je nekdo (na vso moč me je prosil, naj vendar ne izdam njegovega imena!) pravil tudi zgodnico o odkupovalcu. Koncilji in mesu, ki je bilo oddano za leto 1950,

pisalo pa se je komu v dobro za leto 1951. No, o lem še kdaj drugič, kakor tudi o fistih, ki se kozarček ali dva radi zamežejo na eno ali obe očesi...

Z Dvora sem hotel zaviti še v Žužemberk, pa sem si na cesli premislil. Tam so hudi na Ljudsko inšpekcijo, pa na dopisnika in na prašička, ki je v hlevu gostinskega podjetja moral storiti predgodnjo in nekoriščno smrt, pa na ponočnjake, ki podnevi spijo, ponoči pa preklinjajo po trgu — no, pa sem se prehudih Žužemberčanov ustrašil in jo s prvim kamionom ubral mimo Novega mesta v Trebnje.

Ho, v Trebnjem so me hoteli ljudje ustavititi za več dni skupaj, toliko bi mi bili radi povedali. Prvi mi je vnelo zatrljeval, da so v Trebnjem podelili gospodični Nesnagi domovinsko pravico, Snaga pa je morala s trebuchom za kruhom, pa po svetu. No, ker verjamem že od nekdanj najraje svojim očem, sem pokukal v zadrugo trgovino sadja in zelenjave, pa v skladišče Odpada (temu ne »Propada«), še v mehantično delavnico in na vhod otroškega igrališča sem vstaknil nos, pa v grad in — povsod sem ugotovil, da so se s snago pošeno skregali. Častno in menda tudi prvo mesto si je priborilo gostinsko podjetje, pri katerem so člani sanitarne inšpekcije predlagali, da bi upravnik nagradili z odtegnitvijo mesečne plače zaradi nereda in nesnage v podjetju. — Nekdo me je po sili hotel zvleči v Mirensko dolino, drugi v zadrugo prodajalno sadja, tretji mi je hotel vsiliti kilogram medu, ki je v Trebnjem 100 dinarjev dražji kot v Crnomlju, pa sem rekel vsem prav prijazno: pa drugič, možje Trebnjci!

Na vlaku — tako sem mislil — si boš sploil, Janez! Počasi se bodo guncali ragoni proti Novemu mestu, počasi boš zakinkal tudi ti v prijetne sanje. Pa ni bilo tako. V kupeju sem nalezal na dva gospoda. Mlajši, lepo obleden in postaven, je veselo pozdravil starejšega, skromnega stanovskega kolego:

»Skofa bom jaz zastopal pri tebi, sami ne morejo priti!«

»Kaj bi se je branil stari gospod, saj bo čisto skromna obletnica, ni da bi jo obehal na veliki zvon! Saj bo čisto preprosto vse skupaj, nič posebnega ne bo, rcs ne!«

»O, kaj pa še!« je bojevito pristal mlajši gospod. »Skof so rekli, da moramo prav v sedanjih dneh slavnostno proslavljati naše praznike! Saj ne bo samo pri tebi 22. julija prošenje, temveč še marsikje! Svečanost ni pomembna le za tvojo farno, temveč za široko okolico! Ne, ne, skof so rekli, da jih bom jaz zastopal pri tebi, zato se le pripravil! Peci naj pojejo latinsko ali po domače, kar jim bolj gre od jezika, vse pa mora biti na veliko in široko oznanjeno...«

Se sta se menila gospoda, jaz pa sem kinkal z glavno sam sebi.

»Glej jih,« sem dejal, »najdejo se pa vedno! Tudi 22. julij bodo porabili, vse jim pride prav. Vleših na državni praznik gospodje niso prejelali posebnih zasebnih slavnosti, Janez, če boš moral med ljudi, da boš zvedel kaj novega!«

V tem pa me je že vrglo s sedeža — bili smo v Novem mestu. No, pa drugič naprej! —

Poslednja dirka je bila posvečena Javrovci, ki je v Juliju dvoprežni voznik na progi 2400 m vozilo s parov. Zmagal je par Lella, sedemletna kobilica. In Pal Udri, enako star zrebec z vozačem Markom Makovcem iz Lokaevcev pri Lutomeru s časom 1.46. Vmes so nastopili tudi konji dirkačev državne zrebearne Draščič, ki so pokazali nekaj val. V celoti je priredil »hitro potekala«, k čemu je pripomogla tudi Razglasna postaja iz Novega mesta, ki je spremljala ves potek in obveščala i publiko i vozače.

Dirke so bile lep praznik konjskega športa šentjernejske doline, hkrati pa prav lep uvod v letošnja slavje društva in kluba v št. Jerneju ob 70-letnici ustanovitve.

Učo.

Kasaške in galopske dirke v št. Jerneju

Drugo nedeljo v Juliju je priredil Klub za konjski šport v št. Jerneju na Dolni skem svoje redne potpisne kasaške — kasaške in galopske — dirke. Preko 4000 ljudi je z zanimanjem sledilo posameznim tečkam, ki jih je bilo sedem.

Dirke je otvoril predsednik Kluba tov. Dodo Majzel, ki je poudaril, da padajo letošnje dirke v 70-letnico ustanovitve društva. Ko je pozdravil navzoče predstavnike ljudske oblasti, športa in JA, je starter spustil na dirkalno progo 6 konj, ki so v enoprežni heat-vožnji pretekli progo 1600 m. V tej dirki, ki je bila posvečena šentjerneju, so teklil predvsem konji iz tujih konjskih vzrejalšč. Zmagal je s časom 1.36.3 štiriletni Pionir iz Mestinj z vozačem Lipelcem.

Druga dirka je nosila ime Bizeljsko; v njej je tekle 7 dveletnih konj v enoprežni vožnji iz okrajev Krško in Novo mesto. Najboljša je bila črna kobilica Olga, ki je z vozačem Brudarjem iz Malega Mrševa zmagala v času 2.09. V ponavljalni dirki je zopet zmagal konj Pionir iz prve dirke s časom 1.32 ter postal zmagovalec v tej skupini.

Dirki »Drama«, v kateri so teklil 3-letni in starejši kasaški konji iz našega in krškega okraja in enoprežni vožnji na progi 1500 m, je zmagal triletni konj Edo z dirkačem Vidmarjem Janezom iz Drame s časom 2.44. V naslednji dirki »Dobova« so na isti progi teklil v enoprežni handieap-vožnji triinvečetni kasaški konji iz raznih konjskih zrejalšč. Zmagal je triletni zrebec Kaktus Pogarčarja Janka iz Ljubljane s časom 1.43. Zamuljiva je bila šesta ravna galopska dirka za tri in večletne konje iz novomeškega in krškega okraja. Dirkačo je osem konj: zmagala je 4-letna kobilica Zora z Jahačem Cvrtkom Stankom iz Mihovce.

KONKURS za sprejem mladincev in mladink v šolo jadranske letalstva v Prečeni.

V letu 1951 bo v Prečeni pri Novem mestu začela delati šola jadranske letalstva, ki bo dala vsaj zainteresiranim mladincem in mladinkam možnost uresničanja njihovih želj. Uprava Aerokluba in Jadranske šole razpisuje zato

KONKURS za sprejem mladincev in mladink na tečaj jadranske letalstva. Teoretični del tečaja se začne v avgustu, praktični pa takoj po položnih teoretičnih izpiti.

Mladinci in mladinke, ki se želijo prijaviti v tečaj, morajo odgovorjati sledečim pogojem:

1. Fizično in umsko morajo biti popolnoma zdravi, kar se bo ugotovilo na posebnem zdravniškem pregledu.
2. Stari morajo biti najmanj 16 let.
3. Biti morajo aktivni člani ene izmed množičnih organizacij in imeti njeno priporočilo za sprejem v letalstvo.
4. Biti morajo aktivni člani Aerokluba. Ako v Aeroklubu še niso članjeni, se morajo prej vpisati.

Prijave, v katerih morajo biti navedeni tudi rojstni podatki prijavljenca, kraj in datum rojstva, poklice in bivališče ter kraj zaposlitve, pošljite po pošti ali osebno na naslov: Sekretarij Aerokluba Novo mesto, Ulica v miln št. 1 (Seidlov miln).

Poleg prijave za tečaj mora kandidat oddati tudi življenjepis, v katerem naj navede, kaj želi v letalstvu postati (jadralni pilot, motorni pilot, padalec itd.), priloži pa naj tudi karakteristiko svojega mladinskega aktivna oz. org. vč oz. od druge organizacije, kjer je članjen.

Prijave sprejema Aeroklub do 1. avgusta 1951.

Tečaj ho v dela prostem času.

RIBNICA

V Ribnici že precej dolgo obstoja šahovsko društvo, ki ima v svoji sredi tudi prav dobre šahiste. Večkrat so že igrali s šahisti iz Kočevja. Teoretična predavanja so mnogo koristila vsem, posebno pa začetenikom.

Obiščite okrajno gospodarsko razstavo v Trebnjem

Razstavljeni bodo izdelki domače obrti mizarstva, kolarstva, čevljarstva, kovanarstva in dr. — Razstava kmetlilstva, zdravstva, gozdarstva in lovstva.

Ob večerih nastopajo ljudsko-prosvetna društva.

Razstava bo odprta od 14. do vključno 22. julija 1951 dnevno od 7. do 19. ure zvečer.

Kulturne prireditve bodo zvečer ob 18.30 uri.

Ob zaključku razstave bo Avtomotodruštvo 22. julija priredilo ocenjevalno vožnjo na progi Trebnje — Mirna — Sv. Krž — Catež — Trebnja.

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Tone Gošnik — Naslov uredništva in uprave: Novo mesto, Kapucinski trg 3 — Poštni predal 33 — Tekoči račun pri Komunalnih banki v Novem mestu, številka 614-1-9022-1 — Cetrilna naročnina 13 din. polletna 150 din, letoletna 300 din — Naročnina se plačuje vnaprej — Tiska tiskarni »Ljudske pravice« v Ljubljani.